

מהרד"ק בפיר

עיונים בפרשת השבוע גלילת תתקצ"ד דברים

כולכם. משה רבינו פותח במשא המוסר ולימוד בדברים המרוממים את עם ישראל, דוגמת ה' אלוקיכם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים. ידוע שמעלת מלמדי תינוקות ומזכי הרבים, הם ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד. מצד שני תוכחה חותכת ונכנסת עד עמקי הלב והנפש. אחד מאלה זה הפרט של הטא המרגלים. ותקרבוני אלי כולכם. בשונה משאר התקריות שכולם התגודדו במקומותיהם, כאן התאספו כולם לבוא אל משה רבינו בערבוב, בחוצפה כאשר אין טיפת כבוד בין אף אחד לזולתו. משה רבינו היה ממש בפני לחץ לא רגיל. העם דרש שילוח מרגלים. משה רבינו תיאר להם את טובת הארץ. הוא לא השאיר מקום לספק. הם התעקשו. משה רבינו פונה להשי"ת ומקבל רק רשות לשלוח אם הוא רוצה. התשובה מכילה ידיעה שרק רע יצא מכל העניין. כפי שאכן היה. גם בי התאנף ה'. דברים קשים. הנביא ישעיה מבשר לנו שלמרות הכל, הקב"ה ילבין חטאינו גם אם כשנים יאדימו. מתי, ציון במשפט תפדה. אנחנו כל יום מתפללים על סמך נבואתו, ואשיבה שופטייך כבראשונה ויועציך כבתחילה, ובפרשה נאמר במפורש איך שופטים צדק. שמוע בין אחיכם, אסור לדיין לשמוע רק צד אחד. הוא חייב לשמוע את שניהם יחד. לראות בעיניים צורת התגובה של המתדיינים. אנחנו רחוקים ת"ק על ת"ק פרסה משם. כל אחד עושה את עצמו דיין ושומע רק את הצד שלו. בכלל העניין של שמוע, נמוג. אנחנו מדברים אחד אל השני אבל ממש לא מקשיבים. מקיימים לא תגורו מפני איש כאשר האיש הוא לא "פון אונזערע", מהמחנה שלנו או איש שאנחנו מצפים ממנו לטובת הנאה כל שהוא. אבל "ושפטתם" אנחנו מקיימים בהידור רב. כדאי להתעמק שוב בסוגיות של החורבן, להזכר שבר קמצא היה סוג של צדוקי, בסעודה ישבו חכמי ירושלים, ושתקו כאשר בעל הסעודה זרק אותו בבושה וחרפה. הקב"ה ביקש את הנרדף למרות ש"בר קמצא" לא היה פון אונזערע". הוא איפשר להחריב את בית מקדשו. כי אם אין דרך ארץ, אין תורה. מקום שאין בו בין אדם לחבירו, ה"בין אדם למקום" לא שווה בעיני השי"ת. התורה לא התירה לבייש יהודי ברבים. מתי נעשה את החשבון הזה ונפסיק לפסול ולזלזל בכל מי שאיננו שייך למחנה שלנו. מתי נלמד לכבד את היהודי השונה. לא לכבד חלילה דעותיו הכוזבות, לכבד אותו כי חביב אדם שנברא בצלם ויותר מזה חביבין ישראל. לפני שנתיים בשמחת תורה השי"ת דבר בצורה ברורה. אין ספק שכל העניין שהישמעאלים הארורים טבחו בנו מאחר שהיתה מחלוקת בעם ישראל ושנאה עד לב השמיים. ולא בדיוק למדנו את השיעור. מצופה מאוד שתופשי תורה ידעוני, לדעת את השי"ת זה להלך בדרכיו, מה הוא רחום וחנון אף אנחנו מרחמים ומחננים. ברגע שנפנים את המסר, אזי שוב ייקרא לנו עיר הצדק קריה נאמנה, וזכות הצדקה שעם ישראל באמת מצטיין בו בצורה לא

רגילה תעמוד לנו שאכן צום החמישי ייהפך למועדים טובים, בביאת גואל צדק ובבניין בית המקדש השלישי במהרה בימינו, אמן ואמן.

מקדש ברנע. הוא מדבר פארן וכנסעו מחורב בשנה שניה בעשרים בחדש כמו שכתוב בפ' בהעלתך ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים. ולמעלה כתוב בתחלת הפרשה ויהי בשנה השנית וכתוב בתריה ויסעו בני' למסעיהם ע"פ ה' ממדבר סיני וישכון הענן במדבר פארן ואח"כ הולך ומספר היאך באו למדבר פארן שבתוך כך ויהי העם כמתאוננים והתאוה תאוה שעל כך נקרא שם המקום קצרות התאוה ומשם באו לחצרות ושם נלטרעה מרים ונסתהו שם שבעת ימים ואחר נסעו העם מחצרות עד שבאו ויחנו במדבר פארן וזהו וישכון הענן במדבר פארן שאומר למעלה וזהו אחד עשר יום מחורב שהיו הולכין דרך הר שעיר שלשה ימים כמו שכתוב ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים ובשבעה ימים שלא נסעו עד האסף מרים הרי עשרה וציוס אחד עשר נסעו מחצרות ויחנו במדבר פארן הוא קדש ברנע שמשם נשתלחו המרגלים כמו שכתוב וילכו ויבאו אל משה ואל אהרן אל מדבר פארן קדשה וגו' וגרם העון ונגזר גזירה להשלמת עכבתם מ' שנה כמו שכתוב לפנינו והימים אשר הלכנו מקדש ברנע עד אשר עברנו את נחל זרד שלשים ושמונה שנה עד חוס כל הדור וגו' ומ"ש ונסב את הר שעיר ימים רבים זה היה לאחר שנסעו מקדש עד שבאו להר ההר על גבול ארץ אדום בשנת הארבעים כל זה פירשתי אני הלעיר מפירוש כתב ידו של רבינו. כי רבי אלעזר מצליינני העמידני על האמת. ועתה אשוב לפירוש רבינו שמואל זצ"ל וכן הורה לי הרב מי חכם ויבן את זאת כי פסוק זה לא נכתב אלא לפי שכתוב לפנינו ונסע מחורב ונלך את כל המדבר הגדול והנורא דרך הר האמורי ונבא עד קדש ברנע סמוך לארץ ישראל שמקדש ברנע שלחו מרגלים ונסתהו שם ארבעים שנה לכך הוא כן כנסעו מחורב ללכת דרך הר שעיר דרך ישרה היו יכולים ליכנס לארץ ישראל בראשית עשר יום עד קדש ברנע אבל לפי שחטאו ונסב את הר שעיר ימים רבים עד ארבעים שנה וגו' וזהו שאמר לפנינו ונסע מחורב ונבא עד קדש ברנע בימים מועטים שאין בהם כי אם מהלך אחד עשר יום אבל מקדש ברנע שלחתם מרגלים ונסתהיתם ארבעים שנה בחטאתיכם: הנה דברי הרשב"ם אשר ידוע כמקצת, מאריך להסביר בטוב טעם ודעת המכוון של משה רבינו לפני מותו. שיש לערוך חשבון נפש מקיף על מה שעשו במדבר. איך הכל התחיל. כמה קשה לעזוב מקום תורה. במקום תורה ידוע שניתן לחיות בהסתפקות. חיי צער תחי'ה. ברגע שנסעו החלו התלונות של כאבי רגליים של המתאוננים עד שנפלו לפח של המרגלים. זה גרם למשפט ארבעים שנה וכו' ואומר עם תועי לבב הם והם לא ידעו דרכי. אלו שיכלו לדעת יותר מכולם, אלו שראו יותר מכולם, דווקא אלו אכזבו יותר מכולם, כמו שמשה רבינו מסכם, ממרים הייתם מיום דעתי אתכם. זה המסר של משה רבינו לכל הדורות. ללמוד לקח לפני שהקב"ה צריך ללמדנו. לפני אם לא בחימה שפוכה אמלוד עליכם. זה דרך האמת. לשוב בתשובה ולחיות בחשבון. להודות על כל נשימה, לעבדו על כל יום שנותן לנו לראות עולם מופלא. אזי יראה שאכן בנינו רוצים להקים שכינתא מעפרא, יחזיק בדינו ויוליכנו קוממיות לארצינו.

ורביכם, בענייני הדין ותביעת ממון, וזה ספר להזכיר את פסעם שאע"פ שפסע אותם שיכנסו לארץ בלתי שום מלחמה שהיה ענינה רב התועלת והכבוד יותר מכל נכסיהם ועניניהם במדבר לא נמנעו מלעורר דברי ריבות איש על חבירו באופן שהולך למנות מדרגות שופטים עד שכל עשרה מהם היו כריכים לדיון פרטי ואין זה כי אם מרוע לב: דברי הספורנו מדהימים. ממש מתאימים לימים אלו. הנה עדיין אנחנו מתפלשים בסוגיית אקמצא ובר קמצא, על שנאת חנם. החכם מכל אדם למדונו בקהלת מה שהיה הוא מה שיהיה. ברגע שלא ניקח את עצמינו לידיים לחשוב מנין כל כך הרבה רוע, חוסר פרגון. בתי הדין מלאים דיני תורה על שכנים שללא סיבה מונעים לאלו הנמצאים במצוקה לבנות עוד חדר. מנין זה נובע הצרות עין. משה רבינו שבע מהמריבות הללו. עד כדי כך שלכל עשרה יהודים היו צריכים למנות דיון. אולי בלשון זמנינו לבנות שטיבל של הפלג הזה או האחר של ישיבה/חסידות פלוגית. העצה היעוצה היא הבו לכם אנשים חכמים ונבונים, בעניין עשה

לך רב. שיש לו בינה מבין דבר מתוך דבר להסיר רוע הלב ולקרר הלבבות. לכן גם נאמר עשה לך רב ולא קנה לך רב. כדי שהעשייה תהיה מקובלת ומתקבלת.

ויאמרו טובה הארץ אשר ה' אלהינו נתן לנו. מי הם שאמרו טובתה יהושע וכלב, לשון רש"י מספריו. ואני תמה, אם כן מה הטענה הזאת עליהם, וראוי שיאמינו לעשרה יותר מן השנים. אולי טען עליהם, כיון שהקב"ה הודיע אתכם שהיא ארץ טובה וגדולי השלוחים והלדיקים שבהם אף הם מעידים כן, היה לכם להאמין, כי האחרים מפני מורך לב אמרו מה שאמרו: והנכון מה שפירשתי שם, שכולם הודו לפני משה ואהרן וכל העדה ואמרו באלו אל הארץ אשר שלחתנו וגם זאת חלב ודבש היא וזה פריה, והנה כלם בהסכמה אחת בטובת הארץ, אבל בחוזה העמים ההם המסו את לבבם. ואחרים כן בראותם כי יהושע וכלב יחזקו את לבם למלחמה, באלו שאר המרגלים אל בני ישראל שלא בפני משה והולילו דבה על הארץ שהיא ארץ אוכלת יושביה, וזהו ותרגנו באלהיכם. וגם העם לא יזכירו בפני משה הדבה הזאת, כי יחסיס שלא אמרו כן בתחלה, והודו שהיא טובה וגם זאת חלב ודבש, אבל אמרו למשה אנה אנחנו עולים אחינו המסו את לבבנו לאמר עם גדול ורס ממנו. ועל כן יאמר להם משה עתה, אמת הוא כדבריהם שהעם ההוא גדול ורס, אבל ה' ילחם לכם ככל אשר עשה עמכם ממלכים ועד הנה. וזה טעם ודבר הזה אינכם מאמינים בה' אלהיכם, שאין העכבה אלא ממיעוט אמנה. הנה כל הפרשה כפשוטה ומשמעה: הרמב"ן משמיענו מה הי' הפשע המחריד של המרגלים והבוכים. לית מאן דפליג שכולם הודו שטובה הארץ מאד מאד. ממילא החטא חמור בכפליים. החטא הוא מרידה ישירה בהקב"ה, חוסר אמונה מוחלט. מכאן מובן מאד שמושה רבינו אומר לעם ממרים הייתם. אין לך מרד גדול מחוסר האמונה שהקב"ה יכול להנחיל להם את הארץ לאחר שראו במו עיניהם מה שהקב"ה עשה למצרים. זה אומר עד כמה יש לדקדק בכל תלונה על מה היא נאמרת ועוד יותר נגד מי. אילו היו טיפה יותר זהירים היו מונעים מאיתנו הבכיה לדורות.

כי הקשה ה' אלהיך את רוחו ואמץ את לבבו. אין הלשון הזה נאמר בהקב"ה אלא על הרשעים הגמורים כפרעה וסיחון שכבר נתחייבו מלך רשעם למנוע מהן דרכי התשובה, וכיון שהם באים כנגד הש"י ומורדים בו, הקב"ה מחזק את לבם שאפילו ירלו לחזור בהם אין מספיקין בידם, ולא מלינו בתורה ויחזק ה' לב פרעה אלא עד שהזכיר ארבעה פעמים ויחזק לב פרעה ויכבד לבו, ויכבד לבו, ויכבד לב פרעה. וכענין זה מלינו באלוהי שאמר ואתה הסבות את לבם אחורנית: רבינו בחיי מלמדינו את דרכי הנהגת השי"ת. כי לא יחפוץ במות המת כי אם ישוב מדרכו וחי'ה. ראה מה שהקב"ה עשה עם ננוה. בעת שהאדם יש בו שבריר של תקוה לשוב הרי הקב"ה ימתין לו. אבל, כאן בסיחון ועוג אשר נכנסו למלחמה לא להם, הראו שאינם שונים מפרעה שאיבד את האפשרות לחזור בו מפני כובד לבו. משה רבינו בעצם מלמדינו להתבונן, לא להכנס למצב של עקשנות, עקשות ודווקאיות. מצבים אלו הרסו את עירינו והחריבו את מקדשינו. אם היו שומעים בקול ירמיהו הנביא לא לרדת מצרימה לאחר רצח גדליה בן אחיקם היו יהודים אלו נשארים בחיים. הדווקאיות המיטה עליהם אסון. אם בר קמצא הי' קם והולך מפני שאינו רצוי, לא הי' נחרב בית המקדש. גם אם בעל הבית הי' קצת יותר סלחן היינו עדיין מקריבים זבחי רצון. אבל, היות שהיו להם מידות מושחתות, הקב"ה סייע בידם להחריב ביתו ולשרוף היכלו. מכאן נלמד, להעביר על מידותינו, לסלוח ולעבור הלאה לסדר יומנו כדי שנוכל לעבור לסדר היום לו אנו מצפים. כהן עומד ומקריב תמידין כסדרן ומוספין כהלכתן.